

Pospíšil, Ivo

O eseji v zemi, kde zítra znamená dnes

Slavica litteraria. 2010, vol. 13, iss. 1-2, pp. [145]-146

ISBN 978-80-210-5357-1

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103942>

Access Date: 05. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

INFORMACE A ZPRÁVY

O ESEJI V ZEMI, KDE ZÍTRA ZNAMENÁ DNES

Slovinská asociace komparatistů ve spolupráci se Slovinskou akademií věd uspořádala za hlavního pořadatelství editorky časopisu Primerjalna književnost Darji Pavličové dvoudenní konferenci na téma *Esej a singularita* v Malé dvoraně Slovinské akademie věd a umění v Lublani; shodou okolností jsem byl spolu s Markem Juvanem a Jolou Škulj v organizačním výboru. Na konferenci bylo pozváno menší množství účastníků, takže se toto mezinárodní setkání podobalo spíše workshopu; referáty byly delší, v podstatě půlhodinové, bylo dost času na diskusi, v níž jsou Slovinci neumořitelní (závěrečný den končil v 19 hodin) a byla možnost prezentovat i konferenční závěry; příspěvky již vyšly v čas. Primerjalna književnost. Referáty byly přednášeny v angličtině. Vzpomínám v této souvislosti na výrok německého slavisty Hanse Rotheho, jenž svou cestu vlakem z Bonnu do Lublaně u příležitosti jakéhosi slavistického rokování komentoval větou: „Samá němčina a pak na hranicích Slovinska vjíždíme do sféry anglického jazyka.“

Problematika eseje je ovšem již svou přirozeností multidisciplinární; proto tu byl také filozof Iztok Osojnik s referátem na hlavní téma (Esej a singularita), onen muž, jenž mě svou výřečností, temperamentem a promyšlenými úvahami o utopičnosti (nikoli dystopičnosti) eseje inspiroval k názvu této úvahy, neboť prohlašoval, že přítomnost k nám nepřichází z minulosti, ale z budoucnosti, z jakéhosi předpřipraveného prostoru utopii, jež nezbyvá než realizovat již dnes.

Konferenci uvedl hlavní referát celovečerního (klagenfurtského) profesora českého

původu Petra Zímy, známého studiem z komparatistiky a teorie literatury. On i ostatní vycházeli často z Th. Adorna a také W. Benjamina a G. Lukácse. Podle Zímy je esej obrácen k utopické dimenzi, ale v postmodernismu ji ztrácí, neboť je vztažen k určité zkušenosti, ale současně vyhlašuje ideu kritické negativity, a tedy lepšího světa v Adornově smyslu. V dílech Rolanda Barthesa, Johna Fowlese, Johna Bartha a Itala Calvina se psaní esejů (essay writing) postupně mění v jednorozměrnou hru s textualitou. V úvodní partii konference promluvil dále Marko Uršič na téma „autora“ Montaigneových esejů, Ignacija Fridlová o eseji z pozice antické filozofie a Marko Juvan o eseji a diskurzivnosti s podtitulem Vědění mezi singularitou (tj. individualitou, individuální uměleckostí) a sensus communis.

Druhý den vystoupil autor této zprávy s tématem českého meziválečného eseje (Šalda – Čapek – Durych), maďarský editor časopisu Neohelicon Péter Hajdú s příspěvkem o narativním a metaforickém diskurzu v biografickém eseji, italský žák Reného Wellka Remo Ceserani s tématem esejistického stylu Waltera Benjamina, zmíněný Iztok Osojnik, teatrolog a dramaturg Tomaž Toporišič s problematikou tzv. scénického eseje, komparatista Tomo Virk, který řešil krucifiální problém vztahu literární vědy a eseje, Belgičan (Flám) z Gentu Bart Keunen s tématem profánní iluminace skrze esejismus a myšlení (W. Benjamin, M. Bachtin a hodnoty každodenní situace) a původce setkání Darja Pavlič s konceptem neosobní literární vědy T. S. Eliota. Je škoda, že se konference vlastním referátem nezúčastnila (byla přítomna a diskutovala) se

svým příspěvkem Alenka Koron, jejíž téma autobiografie by mohlo tento okruh osvětlit z jiného zorného úhlu.

Diskuse k jednotlivým blokům (panelům) i finální generální debata se točily kolem několika okruhů:

1) Místo eseje mezi literárními žánry v jakési interpozici mezi vědou, uměním a filozofií.

2) Funkce eseje v dnešní literární vědě a jeho postavení v systému kulturních epoch.

3) Pozice eseje mezi vytvářením svého „an sich“, jakési eskapistické enklávy, azylu a exilu na straně jedné, a subverzivní negativistické entity, přitahující z budoucnosti utopické konstrukce (pro lidstvo však bohužel spíše zhoubné).

Kromě toho se do debaty dostalo i konfliktní téma národních a nadnárodních literárních celků. Zde některým kolegům příliš nerozumím. Většinou odmítají kritérium jazyka jako prvotní coby projev nacionalismu (Osojnik), ale například samy slovinské dějiny, i ty docela nedávne, svědčí o opaku, když snášejí příklady své literatury, která navenek vystupuje za Itálii jako geopolitický prostor, protože je psána slovinsky. Areál, geografický i kulturní prostor jsou velmi důležité, často dominantní faktory, a k tomu nám postačí poučení z D. Ďurišina, který se tu skoro vůbec nevzpomínal; jak jsem slyšel, někteří si myslí,

že F. Kafka patří do české literatury a tím i argumentovali (je rozdíl mezi příslušností k literatuře a širším kontextem dané literatury); myslím, že jazyk zůstává primárním dělítkem, ale zdánlivě uzavřené, často uměle izolované celky národních literatur nutno otevřít – diachronně i synchronně – ale to nic nemění na tom, že materiálem literatury je jazyk a že přirozené jazyky se od sebe liší – jinak bychom se v poetice neměli čím zabývat a mohli bychom zkoumat všechny literatury světa v překladech do angličtiny.

Nicméně důležitost eseje, jehož legitimitu v literární vědě připustil i Tomo Virk, i když současně trval na jisté míře tzv. exaktnosti humanitních věd, byla okruhem dominantním, stojícím – a to Darja Pavličová vyhmátla přesně – na jakési pomyslné křižovatce včerejška a zítřka.

To, že Slovinsko je země, kde se zkoumá esej jako utopie, jež přichází z budoucnosti do přítomnosti v subverzivní podobě, jako by magicky potvrzovala příhoda z lublaňského nádraží před odjezdem: noviny *Žurnal* 24 tu byly k odebrání s datem čtvrtek 5. listopadu 2009, ačkoli byl teprve 24. říjen. Byla to sice jen obyčejná tisková chyba na titulní straně, jinde už bylo datum správně, tedy „petek 23. oktobra 2009“, ale ponechávám si zcela esejisticky a utopicky víru, že to nebyla náhoda.

Ivo Pospišil

CYRILOMETODĚJSKÁ KONFERENCE V BRATISLAVĚ

Ve dnech 11.–13. listopadu 2009 uspořádal Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a Cyrilometodějské vědecké centrum Bulharské akademie věd a spoluorganizátoři Pontificio Istituto Orientale, Národní inštitút slovenského jazyka a literatury, Matica slovenská, řeckokatolická eparchie v Bratislavě a Bulharský inštitút tamtéž vědeckou konferenci *Cyriľometodějské kultúrne dedičstvo a národná identita*. V rámci slavnostního zahájení vystoupili biskup řeckokatolické církve, velvyslanec Bulharska v SR, předseda Matice slovenské, předseda Spolku sv. Cyrila a Metoda a další hosté. Na závěr prvního dne vyslechli účastníci koncert byzantské chrámové hudby v chrámu Povýšení sv. Kříže.

Pro člověka, který něco ví o slovenských, resp. slovensko-maďarských diskusích o jazykových otázkách, je tu stále mají vyhraněně národní ráz a v nichž jde o vymezování národní identity a delimitaci slovenských věcí z minulostních vazeb uherských a československých, je debata o starých Slovácích a slovenském jazykovém vědomí srozumitelná, pro jiné by si vyžadovala komentář. Obsahem, metodologií a temperamentem zaujalo vystoupení Petra Žeňucha, ředitele pořádající instituce, a Svetliny Nikolovové, ředitelky bulharské partnerské instituce: první mluvil na téma *Liturgický jazyk a jazykové vedomie veriacích byzantsko-slovenského obradu na Slovensku*, druhá v rusky předneseném příspěvku hovo-